

วิธีการสร้างศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัย

The khruaba Srivijaiya's Buddhist faith enhancing

ชินชัย แก้วเรือน

Chinchia Keawruen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: Chinchia Keawruen@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาศรัทธาความเลื่อมใสในทางพระพุทธศาสนา และ 2) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาตามความเลื่อมใสของครูบาศรีวิชัย ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของปัญญาย่อมเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง ความเชื่อที่ถูกต้องย่อมนำมาสู่ผู้ที่มีความเชื่อให้ทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง ส่วนความเชื่อในสิ่งที่ผิดย่อมนำมาสู่ผู้เชื่อให้ปฏิบัติในทางที่ผิด ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้น เป็นศรัทธาที่มีวิวัฒนาการกันขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง มนุษยชาติได้มีประสบการณ์และความรู้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ด้วยหลักของเหตุและผล ให้รู้ยิ่งเห็นจริงตามหลักความจริงทุกประการ เช่น หลักของอริยสัจธรรมทั้ง ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ส่วนวิธีการสร้างศรัทธาตามความเลื่อมใสของครูบาศรีวิชัย นั้น ชาวพุทธล้านนานั้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๒๑ ถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้เกิดมีครูบาศรีวิชัยที่ประชาชนในเขตล้านนา (ภาคเหนือ) มีความศรัทธาเลื่อมใส ในตัวของครูบาศรีวิชัย เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็น “นักบุญ” หรือ “ตนบุญ” ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนบ้านปาง ตำบลแม่ตืน อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นผู้มีศีลจรรยาวัตรที่งดงามและเคร่งครัด มีความปรารถนาที่จะบรรลุธรรมอันสูงสุด และนอกจากนี้ท่านยังได้สร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพื่อเป็นการทำนุบำรุงรักษาไว้ซึ่งถาวรวัตถุอันเป็นสมบัติแห่งพระพุทธศาสนาถือเป็นแนวทางหนึ่งแห่งผลของการสร้างศรัทธาของครูบาศรีวิชัย

คำสำคัญ: ความศรัทธา, ครูบาศรีวิชัย, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to 1) study the faith and devotion in Buddhism and 2) study the method of creating faith according to the devotion of Khruaba Srivijaiya. The results of the study found that confidence based on wisdom is right and leads

believers do only correct activities and the wrong believe also brings them to do only bad action. Confidence in Buddhism is the higher level of evolution which encourages human beings to have deep and broad experience. Especially, studying the Lord Buddha's teaching, He teaches all living creatures based on reasonable principles which support them to see the truths of life such as the principle of The Four Noble Truths composed of Sufferings, causes of sufferings, the salvation of sufferings and the right path leading to non-sufferings. In the part of confidence creation method done by Khruba Srivijaiya, the Buddhists in the period of BE. 2421 – BE. 2481 is period of Khruba Srivijaiya life time. He was born in Banpang, Meayteun sub-district, Lee district, Lumpun province, people living in northern of Thailand or Lanna Kingdom called him as the saint of Lanna, because of his perfect of moral conduct and followed disciplines strictly and he wished to enlighten the ultimate Dhamma. Otherwise, he also constructed a lots of Buddhist temples and renovated many buildings in different temples which was very essential method of confidence in Buddhism creation of Khruba Srivijaiya.

Keywords: faith, Khruba Srivijaiya, Buddhism

บทนำ

ในยุคก่อนพุทธกาลทุกคนปฏิบัติตามแนวความเชื่อของตนเอง ไม่ได้ใช้สติปัญญาเข้าพิจารณา เหตุผลตามความจริงที่ปรากฏ ซึ่งเป็นความคิด ความเชื่อ ที่ประกอบด้วย มิฉฉาทิฐิ ต่อมาเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติบังเกิดขึ้น โดยได้แสดงความจริงตามเหตุตามผลให้ผู้ฟังได้เกิดปัญญาเพื่อทำลาย ศรัทธาผิดๆ นั้น คนเราเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว อวิชชาคือความมืด ก็อันตรายหายไปในเมื่อความมืดหมดไป ปัญญาจักขุก็จะทำให้สามารถมองเห็นสภาวธรรมต่างๆ ได้ตามความเป็นจริงตามเหตุผล ในหลักธรรมสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงถึงความเชื่อ ได้บอกถึงวิธีให้ใช้ปัญญาประคอง ศรัทธา

ลัทธิทั้งหลายชอบพากันมาเกี่ยวสั่งสอนลัทธิความเชื่อของตนแก่ชาวกาลามะแห่งเกสปุตตนิคม เจ้าลัทธิหนึ่งก็สอนไปอย่างหนึ่ง เจ้าลัทธิหนึ่งก็สอนไปอีกอย่างหนึ่งตามทัศนะของตน ชาวกาลามะก็เกิดความสับสนในคำสอนของเจ้าลัทธินั้น ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติตามคำสอนของใครดี ต่อมาเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมายังนิคมแห่งนี้ ชาวกาลามะทั้งหลายก็พากันไปเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ไม่รู้ว่าจะต้องทำตัวกันอย่างไรดี เพราะศาสดาองค์หนึ่งก็สอนไปอย่างหนึ่ง อีกองค์หนึ่งก็สอนไปอย่างหนึ่ง ขอพระองค์ตรัสสอนข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง

ให้แก่พวกข้าพระองค์ด้วยเถิด ในครั้งนั้นพระองค์จึงได้ตรัสสอนว่า เมื่อได้ฟังสิ่งใดแล้ว ไม่ควรปลงใจเชื่อเสียทีเดียว ควรพิจารณาตามเหตุผลทั้ง ๑๐ ประการเหล่านี้คือ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 22 ข้อ 13-14 : 9-10) ๑) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามๆ กันมา ๒) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา ๓) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ ๔) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ ๕) อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ ๖) อย่าปลงใจเชื่อเพราะโดยการอนุমান ๗) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล ๘) อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรงกับทฤษฎีความเห็นของตน ๙) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ ๑๐) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือผู้พูดเป็นอาจารย์ของเรา

ดังนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทจึงเรียกศรัทธาประเภทนี้ว่าศรัทธาญาณสัมปยุต ซึ่งหมายถึงศรัทธาที่มีปัญญากำกับ คือศรัทธาที่ประกอบไปด้วยปัญญานั้นเอง ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงศรัทธาที่มีปัญญากำกับเอาไว้ มนุษย์ทุกรูปทุกนามนั้นได้มีธรรมชาติอยู่ในตัวของตัวเอง เป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดความสับสนทางสังคมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศรัทธา ความเชื่อความเลื่อมใสตลอดถึง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโลกและปรโลก ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา บวกกับศรัทธาที่มีมาแต่เดิม ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น แต่ละชุมชน ชุมชนบางกลุ่มจะมองว่าศรัทธาของกลุ่มชนเหล่านี้ อยู่ในลักษณะของศรัทธาญาณวิปยุตเป็นสิ่งที่ไร้สาระแก่นสาร คือพิสูจน์ไม่ได้แม้กระนั้นก็ยังมีคนจำนวนมาก ยึดมั่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าบ้าง ตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่โบราณบ้าง โดยไม่ใส่ใจว่าโลกหน้าจะมีจริงหรือไม่ วิธีบำเพ็ญบุญต่าง ๆ จะส่งผลให้ตนได้รับสิ่งที่น่าปรารถนาจริงหรือไม่ คนที่กำลังประสบปัญหาในชีวิต บางคนก็จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ บางคนก็ละชีวิตฆราวาสชั่วคราวหันมาถือศีลกินเจ นี่คือการปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงศรัทธาของแต่ละคน แต่เนื่องจากเรื่องของศรัทธาที่มีต่อหลักศาสนาในประเด็นต่างๆชาวพุทธล้านนาค้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๒๑ ถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้เกิดมีครูบาศรีวิชัยที่ประชาชน ในเขตล้านนา (ภาคเหนือ) มีความศรัทธาเลื่อมใส ในตัวของครูบาศรีวิชัย เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ว่าเป็น “ตนบุญ” หรือ “นักบุญ” (สามารถ แจ่มจันทร์, 2539 : 17-23) ซึ่งเป็นคนบ้านปาง ตำบลแม่ตื่น อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นผู้มีจริยาวัตรที่งดงามและเคร่งครัดและมีความปรารถนาที่จะบรรลุธรรมะอันสูงสุดดังคำอธิฐานบารมีที่ท่านอธิบายไว้ว่า “ตั้งปรารถนาขอให้อุตถิธรรมะยึดเหนี่ยวเอาพระนิพพานสิ่งเดียว” และได้สร้าง คุณประโยชน์ให้วงการพระพุทธศาสนามากมาย ซึ่งเกิดจากความศรัทธา เลื่อมใส ของผู้คน ในเขตล้านนา

ผู้วิจัยมุ่งมั่นที่จะศึกษาปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความศรัทธา เลื่อมใส ของครูบาศรีวิชัยที่เกี่ยวกับการสร้างศรัทธา จึงมีความสนใจวิธีการสร้างศรัทธาของครูบาศรีวิชัยและผู้วิจัยจึงจะนำการศึกษาไปเผยแพร่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา

2. เพื่อวิเคราะห์การสร้างศรัทธาของครูบาศรีวิชัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้คือ

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) คือ ตำรานานชีวาประวัติของครูบาศรีวิชัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิที่เก็บข้อมูลจากศรัทธาและความเลื่อมใส ในพระพุทธศาสนาโดยรวบรวมจากพระไตรปิฎกและชีวประวัติของครูบาศรีวิชัย

2) รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิคือส่วนที่เป็นผลงานนิพนธ์ต่างๆ ไปที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3) นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ประมวลผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง

ผลการวิจัย

1. การสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ศรัทธา (Faith) คือ ความเชื่อ ซึ่งทำให้มนุษย์มีความหวังในการดำเนินชีวิตประจำวันและความหวังของชีวิตในอนาคต ออกเสียงเหมือนกันแต่มีรูปศัพท์ต่างกับคำว่า “สัทธา” เป็นศัพท์สมาสระหว่างคำ “สท” กับ “ธา” เมื่อแปลตามพยัญชนะจะแปลว่า ทรงไว้อย่างชอบใจ ตั้งไว้โดยชอบใจ รัับไว้อย่างยินดี (หลวงเทพทรุณานุกิษฏ์, 2518 : 209)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2529 : 470) ทรงให้ความหมายว่า “เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ควรเชื่อ” กอปรด้วยเหตุผล ส่วนสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (2515 : 398) ทรงให้ความหมายว่า “ความเชื่อ ความเชื่อการณที่ควร อันประกอบด้วยเหตุผล” นอกจากนี้ยังพบว่าในคัมภีร์อภิมมัตถสังคหะให้ความหมายว่า “ความเชื่อและความเลื่อมใสในกุศลธรรม” (วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, 2527 : 49) ส่วนในวิสุทธิมรรคให้ความหมายไว้ว่า “ความเชื่อ ความไว้วางใจ” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2522 : 74)

ดังนั้น ศรัทธา ที่เกิดจากความเลื่อมใส เรียกว่าศรัทธา เฉพาะหน้า เพราะบาลีว่า ศรัทธามีการแล่นไปโดยชอบ เป็นลักษณะศรัทธาที่มีความเลื่อมใสโดยชอบเป็นลักษณะของความเลื่อมใสในทางธรรมคือ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุผล เชื่อมั่นในคุณความดี มีความเชื่อเลื่อมใสในความจริงและความดีงาม เพื่อที่จะไม่ให้บุคคลลุ่มหลงไปตามสิ่งยั่วยวน และลักษณะอาการที่เป็นไปภายนอก

(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538 : 313) และศรัทธาที่เกิดจากความพอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วก็ย่อมจะต้องเข้าไปใกล้ เข้าไปศึกษาของความเป็นมา หรือความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสิ่งนั้น ๆ และสืบประวัติถึงความเป็นไปเป็นกรณีพิเศษไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม เท่าที่ตัวเองจะพึงทำความเข้าใจได้ เช่น พุทธศาสนิกชนที่มีความเชื่อ ความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ก็ย่อมจะต้องเข้าไปใกล้ เข้าไปศึกษาถึงความเป็นมาของ “พระรัตนตรัย”

ดังนั้น ความเชื่อจากศรัทธา นำให้บุคคลเข้าไปใกล้ เข้าไปศึกษา เพื่อหาข้อสงสัย เพื่อหาคำตอบ เพื่อความทุกข์ทรมาน ความสุขใจ ความไม่สมปรารถนา ความสงสัยต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นแก่มนุษย์มากมาย ซึ่งเป็นข้อสงสัยของมนุษย์ เช่น ๑) อะไรเป็นสิ่งสร้างโลก ๒) โลกเป็นของใคร และถูกสร้างขึ้นมาจากใคร ๓) ทำไมจึงต้องมีสิ่งมีชีวิตต่างๆ มากมายบนโลก ๔) ใครเป็นผู้ที่มีอำนาจปกครองสิ่งเหล่านี้ (พิน ดอกบัว, 2533 : 11) จากข้อสงสัยดังกล่าว มนุษย์ไม่สามารถหาคำตอบได้ แต่มนุษย์มีข้อสังเกตของตนเอง จากการเรียนรู้ และประสบการณ์จึงเป็นข้อสรุปต่าง ๆ กลายมาเป็นความเชื่อของมนุษย์ โดยอาศัยการสังเกตต่างๆ เป็นข้อสรุปของตน

จากความเชื่อนี้ ชีวิตมนุษย์นั้นจึงมีจุดมุ่งหมายของชีวิต ซึ่งแต่ละบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกัน จึงทำให้เกิดสถาบันศาสนาขึ้น ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงสอนถึงเรื่องศรัทธา มนุษย์เราเมื่อมีศรัทธาแล้วย่อมจะมีธรรมอื่น ๆ ตามมาด้วย ศรัทธาเป็นเพียงเครื่องนำทาง ศรัทธาเป็นผู้ชักนำให้บุคคลเข้าหาให้สนทนา ให้ตั้งใจฟัง ให้จดจำ ให้นำไปพิจารณา ให้บุคคลได้บรรลุจุดมุ่งหมายอันสูงสุดแห่งชีวิตดังบาลีว่า “สทถาย ตรตี โหฆ” แปลว่า คนย่อมข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธา (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 15 ข้อ 246 : 258)

ศรัทธา ตามความเชื่อของมนุษย์นั้น คนไทยก็เป็นมนุษย์ที่มีความเชื่อในเรื่องราวต่างๆ เช่น เชื่อเรื่องผีสิงเทวดา เชื่อเรื่องพระพรหม และเชื่อเรื่องสัตว์ในอบายภูมิ คนไทยยังมีความเชื่อเรื่องชีวิตที่มีไข่มนุษย์ และสัตว์อีกจำพวกหนึ่งซึ่งอยู่ในภพภูมิระดับเดียวกันกับมนุษย์ แต่อยู่ต่างมิติและต่างสภาวะชีวิตกัน เรียกสิ่งที่มีชีวิตต่างมิติกันนี้ว่า ผีสิง เทวดา ผีสิงและเทวดาเหล่านั้น ก็เป็นความเชื่อท้องถิ่นซึ่งมีอยู่ อันเป็นความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทยสมัยก่อน (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2535 : 34)

ศรัทธาตามคติความเชื่อของพราหมณ์ได้มีแนวความคิด ความเชื่อเข้ามาสู่แผ่นดินไทยตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย เมื่ออาณาจักรกัมพูชาของชนชาติขอมได้แผ่ขยายอำนาจทางการเมืองการปกครองเข้ามาทางตะวันออกเฉียงเหนือ และบางส่วนของพื้นที่ภาคกลางของไทย เมื่อไทยได้ตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้นเป็นอิสระจากอำนาจทางการเมืองของขอมแล้ว ไทยก็ได้สร้างความเป็นอิสระภาพทางวัฒนธรรมทั้งในด้านแนวความคิดความเชื่อ แนวทางการดำเนินชีวิตของไทย ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท อาณาจักรสุโขทัยจึงเป็นอาณาจักรที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2535 : 36)

ความเชื่อในอำนาจของไสยศาสตร์ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนบุญฤทธิ์และวิทยาคม ต่างๆ นั้น น่าจะเป็นความเชื่อ และการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย ความรู้เรื่องนี้ชาวไทยจะมีอยู่ เพราะตกอยู่ในการปกครองของชนชาติขอมมาก่อน ในช่วงที่สมัยขอมรุ่งเรืองอำนาจนั้น แต่ก็ไม่มีหลักฐานที่ปรากฏชัด จะมีก็แต่หลักฐานในศิลาจารึกของวัดป่ามะม่วงที่ได้กล่าวไว้ในหลักศิลาจารึกเมื่อ พ.ศ.๑๘๐๔ ว่า “พระมหาธรรมราชาลิไทยทรงมีความรู้ความเชี่ยวชาญในทางโหราศาสตร์ มีการพยากรณ์สิ่งต่างๆ ได้แม่นยำ (สุภาพรรณ ฦ บางช้าง, 2535 : 39)

ศรัทธาในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเห็นความสำคัญของศรัทธาเป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญยิ่ง ต่อบุคคลและต่อสังคม ที่ทำให้จิตใจยอมรับและคล้อยตามได้ เพราะเมื่อเกิดศรัทธาแล้ว จิตยอมรับก็นำความคิดได้ ซึ่งจะเกิดจากกลุ่มคนที่มีทัศนคติความเชื่อในเรื่องที่เหมือนกัน มักจะให้การยอมรับต่อผู้นำลัทธิศาสนา จึงชักจูงให้คล้อยตามได้ง่ายแต่ถ้าไม่มีความเชื่อเป็นฐานอยู่ก่อนก็ยากแก่การชักจูงได้ ความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่ ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์ และอิทธิพลจากทางวัฒนธรรมอื่นๆ รวมถึงความเชื่อจากความรู้ของนักคิดในสมัยนั้นๆ

สังคมไทยได้นับถือพระพุทธศาสนา โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของความเชื่อ พระสงฆ์ได้มีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำทางจิตใจ และเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อ ความเลื่อมใส ศรัทธา จนทำให้พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทย

จากความเชื่อต่าง ๆ ของคนไทย ที่มีแตกต่างกันบางคนมีความเชื่อเรื่องศาสนา บางคนมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่จะมีความเชื่อมากหรือน้อย ในความเชื่อใด พุทธกับไสยในสังคมไทย จึงอาศัยซึ่งกันและกัน พุทธในที่นี้หมายถึงพระพุทธศาสนา ส่วนคำว่า ไสย ในที่นี้หมายถึง ลัทธิอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยเวทมนต์ คาถา ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากลัทธิในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นความเชื่อและความรู้อันเนื่องเกี่ยวกับสิ่งลึกลับ ที่อยู่เหนือธรรมชาติไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยผีสิง เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางของขลัง โขคลามและเคราะห์กรรม

ถึงแม้ว่าปัจจุบัน มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทันสมัย แต่ความเชื่อหรือความศรัทธาของมนุษย์ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีพัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์ตามขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ดังนี้ ศรัทธาความเชื่อเกิดจากการนับถือดังนี้

๑) การนับถือธรรมชาติ (Naturalism) คือ ธรรมชาติที่อยู่รอบตัว มนุษย์เชื่อว่ามิวิญญูณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เกิดขึ้น เช่น ฝนตก พายุร้อน แผ่นดินไหว ไฟแลบฟ้าผ่า และแม้กระทั่งกลางคืนและกลางวัน เป็นต้น

๒) การนับถือผีสาง เทวดา (Animism) คือ มนุษย์มีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีวิญญาณสิงสถิตอยู่ และสามารถที่จะบันดาลให้เป็นอะไรก็ได้ วิญญาณต่างๆ มีอยู่ในต้นไม้ ในบ้าน ในแม่น้ำ ในไฟ และในลม เป็นต้น

๓) การนับถือบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) คือ มนุษย์มีความเชื่อว่า วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วนั้น ไม่ได้หายไปไหนยังคงล่องลอยอยู่ คอยดูแลปกป้องรักษาชีวิตของลูกหลาน บางครั้งมนุษย์ประสบวิญญาณของบรรพบุรุษในความฝันหรือจากการเข้าทรงทางใน เมื่อมีความเชื่อเช่นนี้ จึงได้สร้างสถานที่อยู่สำหรับวิญญาณเหล่านี้ในรูปของฮวงจุ้ย อันสวยงาม และในสถานที่ฝังศพต่างๆ ของบรรพบุรุษ ก็จะมีการก่อสร้างอย่างวิจิตร ตระการ แต่ละปีก็จะมีเทศกาลกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษในรูปแบบต่างๆ มากมาย

๔) การนับถือเทพเจ้าหลายองค์ (Polytheism) คือ มนุษย์มีความเชื่อเรื่องนี้ ซึ่งเกิดจากความคิดเรื่องวิญญาณหรือเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีประจำอยู่ในแต่ละปรากฏการณ์ของธรรมชาติต่างๆ บางกลุ่มมีความเชื่อว่าพระอาทิตย์เป็นเทพสูงสุด พระจันทร์ พระวายุ และพระอัคคีเป็นรองลงมา แล้วกำหนดรูปร่างลักษณะของเทพเจ้าแต่ละองค์ให้มีลักษณะแตกต่างกันออกไป

๕) นับถือพระเจ้าองค์เดียว (Monotheism) คือ การนับถือเทพเจ้าองค์เดียวซึ่งเกิดขึ้นจากมนุษย์ผู้เป็นหัวหน้าที่จะควบคุมคนของตนออกเดินทางไปในที่ต่างๆ หัวหน้า หมู่คณะ ต้องการจะควบคุมคนของตนให้เป็นปึกแผ่น จึงประกาศสั่งสอนคนของตนว่า “ในโลกนี้พระเจ้าสูงสุดมีเพียงองค์เดียวเท่านั้น พระองค์เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง เป็นมหาเทพมีอำนาจยิ่งใหญ่ และจะบันดาลสิ่งใดให้แก่มนุษย์ได้ตามความประสงค์ พระองค์ทรงมีเมตตาเป็นวีรบุรุษและทรงคุ้มครองมวลมนุษย์” (เดียน คำ ดี, 2531 : 35-36)

๖) การไม่นับถือศาสนาเทพเจ้า (Atheism) คือ การที่มนุษย์นับถือสิ่งที่มีเหตุผลนั้น ถือว่าเป็นวิวัฒนาการขั้นสูงแห่งศรัทธาของมนุษย์ ในความเชื่อแบบนี้ มนุษย์จะมีความเคารพตัวเองและแสวงหาเหตุผลจากประสบการณ์ของตน ไม่เชื่อในอำนาจของเทพเจ้าว่า จะเป็นผู้บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างได้ ศาสนาที่สอนให้คนเคารพในเหตุและผลนั้น จะไม่เน้นอำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้า แต่จะสอนว่ามนุษย์จะล่วงพ้นจากความทุกข์ได้ก็เพราะด้วยความเพียรของตนเอง

โดยสรุป พัฒนาการของศรัทธามีมูลเหตุมาจากความไม่รู้เหตุผล ซึ่งเป็นอวิชชาความกลัว ความจงรักภักดี ปัญหา อิทธิพลของบุคคลสำคัญและลัทธิการเมืองศาสนาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับ พระเจ้า จากนั้น ศรัทธาความเชื่อต่างๆ พัฒนาการ มาจาก การนับถือธรรมชาติ นับถือผีสาง เทวดา บรรพบุรุษ การนับถือพระเจ้าและเทพเจ้า เป็นต้น

2. วิเคราะห์การสร้างศรัทธาของครูบาศรีวิชัย

ครุบาเจ้าศรีวิชัยเกิดที่บ้านปาง ตำบลศรีวิชัย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ ๑๑ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ ซึ่งตรงกับวันอังคาร ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีชวด เดือน ๙ เหนือ จุลศักราช ๑๒๔๐ (สิงฆะ วรรณสัย, 2522 : คำนำ) ปัจจุบันอยู่ในเขต ตำบลศรีวิชัย อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน นามเดิมชื่อเพื่อน เป็นบุตรคนที่ ๓ ใน ๕ คนของนายควายและนางอุสา ต้นตระกูลเป็นหมอคัลลิ่งช้างของเจ้าหลวงดารา ดิเรกฤทธิ์ ไพโรจน์ (เจ้าดาวเรือง) เจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์ที่ ๗ (พ.ศ. ๒๔๑๔-๒๔๓๑) ซึ่งตรงกับสมัย ของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ลำดับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๔๑๔-๒๔๓๑) และเป็นช่วง ปลายของแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นผู้ที่มีความตั้งใจ และความมุ่งมั่นสูง รวมทั้งมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีวัตรปฏิบัติยึดจารีตแบบดั้งเดิม คณะสงฆ์ล้านนา ในแนวนิกายเชียงใหม่ผสมกับนิกายยอง ซึ่งแพร่หลายในเขตบ้านโฮ้ง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ที่ยึดธรรมเนียมคือการนุ่งห่มที่เรียกว่า “กุ่มผ้าแบบรดอก” สวมหมวกแขวนลูกประคำ ถือไม้เท้าและพัด ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปโดยเฉพาะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ในล้านนาเรียก พระลักษณะนี้ว่าเป็น “ครุบา” “ต้นบุญ” หรือ “นักบุญ” อันมีความหมายเชิงยกย่องว่าเป็นนักบวชที่มีคุณสมบัติพิเศษ มีการเรียกอีกว่า ครุบาเจ้าศรีวิชัยหรือทูลเจ้าสิริ (อ่าน “ตุ้เจ้าสิริ”) แต่พบว่า ครุบา เจ้าศรีวิชัยมักเรียกตัวท่านเอง เป็นพระชัชยาภิกขุ หรือพระศรีวิชัยชนะภิกขุ (วิไลลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2542 : 12) ครุบาเจ้าศรีวิชัยได้ดำเนินกิจกรรมทางศาสนาดังกล่าวในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๘๑ ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความขัดแย้งอันเกี่ยวพันถึงบริบท ทางสังคม อำนาจอธิปไตยและจารีตประเพณี จนกระทั่งถูกอภิศักดิ์ถึง ๓ ครั้ง และได้มรณภาพลง เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ รวมอายุได้ ๖๐ ปี คุณความดีและผลงานของครุบาเจ้าศรีวิชัยยังคงถูก กล่าวถึงอยู่จวบจนถึงปัจจุบัน ในภายหลังถูกขนานนามว่า “ต้นบุญแห่งล้านนา”

หลักการสร้างศรัทธาครุบาเจ้าศรีวิชัย

คุณลักษณะพิเศษที่เสริมให้ครุบาเจ้าศรีวิชัยโดยเด่นขึ้นมาเหนือพระสงฆ์รูปอื่น เกิดขึ้น ภายหลังจากการได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากสำนักสงฆ์สายอรัญญวาสี นอกเหนือจากการรุดงค์วัตร ซึ่งมีผลสืบเนื่องถึงความสัมพันธ์ระหว่างครุบาเจ้าศรีวิชัยกับชาวเขา เช่น กลุ่มกะเหรี่ยงและชาวบ้านจาก พฤติกรรมที่แสดงออกของครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นจุดที่น่าสนใจที่จะเป็นหลักการสร้างศรัทธาของครุบา เจ้าศรีวิชัย คือ จริยวัตรอันเคร่งครัดของครุบาเจ้าศรีวิชัยที่ปรากฏให้บุคคลที่พบเห็นเกิดความ เลื่อมใสและให้ความนับถือ คือ ลักษณะของความสันโดษและความเคร่งครัดในการรักษาศีล วินัย ละ เว้นจากฉันเนื้อสัตว์ ประเด็นที่สอง คือ การคาดหวังบรรลุลุทธิธรรมอันวิเศษของครุบาเจ้าศรีวิชัย ซึ่ง ปรากฏให้เห็นได้จากคำอธิษฐานบารมี ซึ่งครุบาเจ้าศรีวิชัยได้อธิษฐาน ไว้ว่า “...ตั้งผากะนา (ปรารถนา) ขอให้อู่ได้ถึงธรรมะ ยึดเหนี่ยวเอาพระนิพพานสิ่งเดียว...” การตั้งสัจจะอธิษฐานจึงมิใช่ ของใหม่ แต่มีอยู่ในสังคมล้านนาอยู่แล้ว เพียงแต่การตั้งสัจจะอธิษฐานของครุบาเจ้าศรีวิชัยนั้น มีนัยถึง การบำเพ็ญบารมีเพื่อมุ่งบรรลุเป็นพระพุทธเจ้าด้วย

ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้กระทำการบำเพ็ญเพียรบารมีต่างๆ ตามแนวคิดดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญต่อคำไหว้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญบารมี ซึ่งท่านได้รวบรวมไว้ปรากฏในหนังสือกรรมฐานรวม เช่นคำไหว้บารมี ๓๐ ทัส หรือคำไหว้บารมี ๙ ชั้น เป็นต้น ซึ่งถือเป็นเจตนารมณ์อันแน่วแน่ของครูบาเจ้าศรีวิชัยในการบำเพ็ญบารมี ส่วนในแนวทางปฏิบัติที่ท่านได้เพียรกระทำบารมี ด้วยกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างงานสถาปัตยกรรมอันเปรียบเสมือนทานบารมี ซึ่งถือว่าเป็นมหาทานอันยิ่งใหญ่ที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยเฝ้าเพียรกระทำตลอดชีวิต

ด้วยแนวคิดดังกล่าว วัตรปฏิบัติของครูบาเจ้าศรีวิชัยจึงส่งเสริมลักษณะอันน่าเลื่อมใสของครูบาเจ้าศรีวิชัยแก่ประชาชน โดยเฉพาะชาวพื้นเมืองและกลุ่มชาวเขาในบริเวณนั้น ซึ่งจะยอมรับนับถือครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็น “ต้นบุญ” หมายถึง ลักษณะของ “ผู้มีบุญ” คือบุคคลที่ถือว่าเป็น “ผู้มีบุญ” ต้องได้รับบุญมาแต่ชาติปางก่อนและผลบุญนี้จะยังประโยชน์สุขและสามารถแบ่งปันให้กับผู้อื่นที่เชื่อถือบุคคลนั้น ขณะเดียวกัน “ผู้มีบุญ” จะแสดงออกให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ เมื่อมีการยอมรับจากผู้อื่น การยอมรับนี้ ตัว “ผู้มีบุญ” ต้องแสดงบุคลิกและคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้ผู้อื่นคิด หรือเห็นว่า ผู้มีบุญมีอำนาจแตกต่างจากบุคคลสามัญทั่วไป นอกจากนี้ผู้มีบุญสามารถที่จะนำบุญมาช่วยเหลือผู้ที่แวดล้อมในชาตินี้ แนวคิดนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับความคิดเรื่อง “พระโพธิสัตว์” ซึ่งหมายถึง ผู้บรรลุประสัมโพธิญาณ ถึงแม้ว่าจะไม่มีหลักฐานโดยตรงจากครูบาเจ้าศรีวิชัยที่ระบุเจาะจงถึงการเป็น “ต้นบุญ” หากเมื่อพิจารณาความปรารถนาที่มุ่งบรรลุสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์ พอจะอนุมานถึงความเชื่อมโยงถึงภาวะ “ต้นบุญ” ว่าน่าจะเกี่ยวเนื่องกับแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์นี้ โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับแนวคิดของลูกศิษย์ของครูบาเจ้าศรีวิชัยไม่ว่าจะเป็นครูบาภิชัยชาวปีและครูบาวงศ์ วัดพระบาทห้วยต้ม

วิธีสร้างศรัทธาของครูบาเจ้าศรีวิชัย

ครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นนักพัฒนาและนักสร้างศรัทธาอย่างยอดเยี่ยม พื้นฐานชีวิตของท่านมาจากครอบครัวที่อบอุ่น ก่อปรกับท่านอุปนิสัยของท่านที่รักสันโดษ และมีเมตตาธรรมสูง ท่านเป็นผู้มีพื้นฐานจิตใจที่ดี มีเมตตา ไม่ฝักใฝ่การมีชีวิตแบบชาวบ้าน เมื่อคราวถึงเวลาที่เหมาะสมท่านจึงบวชเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา สิ่งที่น่าสนใจที่เรียกว่าการสร้างศรัทธาก็คือ ท่านเป็นพระที่ฉันอาหารแบบมังสวิรัตตลอดชีวิต ซึ่งท่านก็ทำได้จริง สัจจะในข้อนี้ผู้วิจัยมองว่า เป็นปัจจัยแรกที่สร้างศรัทธาให้กับผู้ที่ได้พบเห็น ถึงแม้รูปลักษณะภายนอกก็เป็นแบบธรรมดาทั่วไป แต่การประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านวิปัสสนาที่ท่านเด่นชัด สงบ เรียบร้อย พุคติน้อย แต่ทำจริง เมื่อจับโยงกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา ๔ ประการ คือ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 21 ข้อ 65 : 108)

๑. บุคคลที่ยึดถือเอารูปเป็นประมาณ (รูปูปปมาณิกา) นั้นจะเป็นผู้ที่มองเห็นรูปว่าสวยงามทรหดทรงดี ท่าทางสง่า รูปหล่อ รูปสวย ผิวพรรณดี หน้าตาคมคาย ติดในรูปกายภายนอก เป็นต้น

การดำเนินชีวิตจะติดอยู่ในลักษณะของความภูมิฐาน ดุติ สะอาด ค่อนข้างหนักไปในทางราคะจริต เป็นต้น

๒. บุคคลที่ยึดถือเอาเสียงเป็นประมาณ (โฆสัปปมาณิกา) เป็นผู้ยึดในเสียง ชอบเสียงที่ไพเราะเสนาะหู ไม่ชอบคำหยาบ ชอบคำชม การดำเนินชีวิตของบุคคลที่ยึดถือเอาเสียงเป็นประมาณนี้เป็นบุคคลที่ชอบแต่เสียงที่ดังกาม เมื่อได้ยินแล้วก็จะเกิดความพึงพอใจ เป็นต้น

๓. บุคคลที่ยึดถือเอาลักษณะรูปลักษณะที่คร่ำคร่า (ลูชัปปมาณิกา) เป็นผู้ที่ยึดในสิ่งที่เศร้าหมอง รูปลักษณะที่เศร้าหมอง คร่ำคร่า เพราะการที่จะทำให้เกิดความเสื่อมใสศรัทธา ความเก๋า ความคร่ำคร่าของวัตถุต่าง ๆ เช่น ความเก๋าของพระพุทธรูป ความเก๋าของวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ยิ่งเก๋ามากก็เกิดความชอบ ความศรัทธา ความเก๋ามีชื่อว่าผุพังไป สลายไป แต่เป็นลักษณะของความคงอยู่อย่างเป็นลักษณะเฉพาะไม่แปรเปลี่ยนไปจากเดิม บุคคลประเภทนี้จะหนักไปในทางโมหะจริต เป็นต้น

๔. บุคคลที่ยึดถือเอาธรรมหรือความถูกต้อง (ธัมมัสสัปปมาณิกา) การถือเอาสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นหลักการ ดำรงตนตามแบบแผนหรือเรียกว่ามีธรรม ดำรงธรรม อยู่ด้วยธรรม การประพฤติปฏิบัติ

หลักปมาณิกาทั้ง ๔ ประการเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งที่ใช้ยึดถือในการดำเนินชีวิต เพราะว่าปมาณิกาเป็นแรงจูงใจให้แต่ละบุคคลมีรูปแบบการใช้ชีวิตไม่เหมือนกัน การดำเนินชีวิตถือเป็นการนำเอาสิ่ง ต่าง ๆ ที่ได้คิดหรือการปรุงแต่งชีวิตให้เป็นไป การดำเนินชีวิตที่สำคัญต้องมีเป้าหมาย การไปถึงเป้าหมายต้องมีจุดเริ่มต้นที่เรียกว่า แรงจูงใจหรือการจูงใจ ให้กระทำเพื่อก้าวไปตามแนวทางของตนเอง

จากประมาณของผู้ศรัทธาเสื่อมใสทั้ง ๔ ด้านนำมาวิเคราะห์กับบุคลิกของครูบาศรีวิชัย จะเห็นได้ว่า ท่านไม่มีจุดเด่นในรูปลักษณะภายนอก คือด้านหน้าตาหรือรูปร่างปมาณิกา และน้ำเสียงหรือโฆสัปปมาณิกา ซึ่งเมื่อมองให้ลึกลงไป ทั้งหน้าตาและเสียงนั้น ไม่ได้บ่งถึงศรัทธาที่มั่นคง เพราะเมื่อกาลเวลาผ่านไปทั้งรูปร่างหน้าตาและน้ำเสียงก็เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่ในมิติอีกสองด้าน คือด้านความประพฤติแบบสันโดษ ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือลูชัปปมาณิกา และด้านประพฤติธรรมหรือธัมมัสสัปปมาณิกา โดยเฉพาะด้านสัจจะ ความอดทน อหิงสาใจไมตรีของท่านเป็นตัวเชื่อมโยงให้ผู้พบเห็นเกิดความสบายใจ อบอุ่นใจทุกครั้งที่ได้สนทนาพูดคุยกับท่าน

ตลอดชีวิตของครูบาศรีวิชัยท่านไม่เคย สำแดงอกนิหาร ไม่เคยสร้างเครื่องรางของขลังใด ๆ ศรัทธาที่มหาชนมอบให้เกิดจากการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และมุ่งสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ จึงไม่แปลกเลยที่ประชาชนต่างยกย่องให้ท่านเป็น “นักบุญแห่งล้านนา” ที่ทุกคนยังคงเคารพนับถือมาจนปัจจุบัน จวบจนวันนี้นับได้ ๑๓๕ ปีมาแล้ว ผลงานการก่อสร้างและปฏิบัติของท่าน อยู่ในความทรงจำของประชาชนที่มีความเคารพศรัทธาในตัวท่านไม่มีวันลืม ถึงแม้ตัวท่านถึงแก่กรรมภาพไปนานแล้ว ประชาชนผู้เลื่อมใสในปฏิปทาของได้การทำพิธีสร้างรูปเหมือนของท่านและทำพิธีปลุก

เสกซึ่งนับวันยิ่งทวีคุณ โดยทุกคนนำไปเก็บไว้สักการบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ซึ่งเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงผลงานอันล้ำค่าตลอดชีวิตของท่านครูบาศรีวิชัยที่อุทิศเพื่อพระพุทธศาสนาตราบนานทุกวันนี้ และเป็นที่น่าอนว่า ความดีงามของท่านจะยังคงสืบทอดจากรุ่นสู่ตราบนานเท่าอน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัย สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. การสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา พบว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นมีเอกลักษณ์แตกต่างจากความศรัทธาทั่วไป เพราะความศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นจะต้องประกอบปัญญาด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิขิต บุญละคร (2563 : 40-46) ที่ศึกษา “วิเคราะห์พัฒนาการแห่งพลังศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย” พบว่า ศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วจากปัญญา จึงเรียกว่า “สัทธานุสสัมปยุต” ศรัทธาที่ประกอบด้วยความรู้ การถือเอาสิ่งที่ตนเองรู้ ตนเห็น โดยปราศจากการ ใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้ถึงเหตุและผลเป็นความเชื่อที่ขาดปัญญาพิจารณาถึงเหตุผลความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า “สัทธานุสวิปยุต”

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. วิเคราะห์การสร้างศรัทธาของครูบาศรีวิชัย พบว่า การสร้างศรัทธาของครูบาศรีวิชัยเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของท่านเอง ที่มีความสม่ำเสมอและมั่นคงในพระวินัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภักติกุล รัตนาและไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น (2566 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา “คุณลักษณะของครูบาเจ้าศรีวิชัยในฐานะต้นแบบพลเมืองโลกด้านจริยธรรมและคุณธรรม” พบว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัยมีคุณลักษณะเชิงจริยธรรมและคุณธรรมอย่างเด่นชัด ด้านคุณธรรมนั้นครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นผู้มีคุณงามความดีและนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การมีคุณลักษณะด้านความเชื่อถือได้ การเคารพ การเอื้ออาทร และความเป็นพลเมือง และด้านจริยธรรมครูบาเจ้าศรีวิชัยมีวัตรปฏิบัติที่ดีงามตามหลักศีลธรรมจนเป็นยอมรับของสังคม เช่น คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ และความเป็นธรรม โดยสรุปแล้ว ครูบาเจ้าศรีวิชัยมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นต้นแบบความเป็นพลเมืองโลก และเป็นแบบอย่างในการเสริมสร้างคุณลักษณะเชิงจริยธรรมและคุณธรรมแก่คนไทย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสมชาย ธรรมสาร (พรมมา) (2556 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา “บทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้านนา กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา” พบว่า พระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย มีปฏิปทาบงบอภนิธานในการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา และถือนั่นอยู่ในวิถีแห่งธรรมอย่างแน่วแน่มั่นคง ได้สร้างศรัทธาจากธรรมะปฏิบัติของท่าน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธบริษัทและพระเณรทั่วไป ด้วยความมั่นคงในการบำเพ็ญสมณะวิปัสสนากัมมัฏฐาน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัย สามารถสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากประวัติและผลงานของครูบาศรีวิชัย สามารถสรุปได้ตามแผนภูมิ ดังนี้

สรุป

วิธีการสร้างศรัทธาของครูบาเจ้าศรีวิชัยเกิดจากพฤติกรรมที่แสดงออกของครูบาเจ้าศรีวิชัย เพราะตลอดชีวิตของท่านท่านได้อุทิศทั้งชีวิตของท่านทำงานรับใช้เพื่อพระพุทธศาสนาอย่างเดี่ยวเท่านั้น ท่านเป็นแบบอย่างในหลายด้านคือท่านมีความประพฤติทางกายที่บริสุทธิ์หมดจด ปราศจากมลทินแปดเปื้อน ศีลาจารวัตรท่านงดงาม มองเห็นได้จากสีหน้าและแววตาเป็นอย่างดี ถึงแม้ท่านไม่ใช่นักพูดนักเทศน์ที่มีฝีปากคมกล้า แต่ทุกคำของท่านที่กล่าวออกมาล้วนแฝงไปด้วยปณิธานแน่วแน่ที่สร้างความศรัทธาเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่รู้จักพบเห็นทั้งอยู่ใกล้และอยู่ไกล สัจวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ของท่านสะท้อนผลงานที่ท่านได้ลงมือปฏิบัติ ท่านมีความแน่วแน่ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากผลงานการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุทั่วจังหวัดภาคเหนือ ผลงานชิ้นสำคัญคือซึ่งเป็นผลงานอมตะของท่านคือท่านสามารถนำศรัทธาประชาชนสร้างทางขึ้นดอยสุเทพได้สำเร็จโดยไม่เสียงบประมาณแผ่นดินแม้แต่หน่วย และถึงแม้บางครั้งท่านประสบปัญหาอุปสรรคในเทศมณณะของท่าน

แต่ท่านก็ไม่สะทกสะท้านกับปัญหาเหล่านั้น ท่านยอมรับโดยดุษณี เพราะท่านมีเมตตาธรรม และขันติธรรมเป็นขั้นสูงสุด อนุสาวรีย์ที่ประดิษฐานรูปเหมือนของท่านบริเวณต้นทางก่อนขึ้นสู่ดอยสุเทพเป็นประจักษ์พยานสะท้อนผลงานอย่างประเมินค่ามิได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การนำผลการศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมการสร้างศรัทธาที่ถูกต้อง โดยมุ่งเน้นศรัทธาตามหลักพุทธศาสนาและยึดถือแบบอย่าง การปฏิบัติได้ถูกต้อง โดยการรักษาศีล มีวินัยตามแนวทางปฏิบัติของครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นต้นแบบที่ดีงาม

2) การส่งเสริม เผยแพร่แนวทางการสร้างศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของพระสงฆ์ล้านนาอื่นๆ

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องศรัทธาของพระสงฆ์ในภูมิภาคอื่นๆ ของไทย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดนั้นๆ

บรรณานุกรม

เดือน คำดี. (2531). **ศาสนาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาคุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมชาย ธรรมสาโร (พรมมา). (2556). “บทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้านนา กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิน ดอกบัว. (2533). **ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ภักติกุล รัตนาและไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น. (2566). “คุณลักษณะของครูบาเจ้าศรีวิชัยในฐานะต้นแบบพลเมืองโลกด้านจริยธรรมและคุณธรรม”. **วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ**. 10 (1) : 127-157.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2522). **วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๓ ตอน ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- วรรณสิทธิ์ ไวทยะเสวี (ผู้แปล). (2527). **คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๒ เจตสิกสังคหวิภาค**. กรุงเทพมหานคร: ธเนศวรการพิมพ์.
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2542). **สืบสานล้านนา สืบต่อลมหายใจของแผ่นดิน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2529). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. (2515). **ธรรมานุกรม**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สามารถ แจ่มจันทร์. (2539). “คำประวัติครุบาศรีวิชัย”. **นิตยสารศิลปวัฒนธรรม**. 17 (7) : ๑๗-๒๓.
- สิงฆะ วรรณสัย. (2522). **สารประวัติครุบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย**. เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2535). **ขนมธรรมเนียมประเพณี : ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลวงเทพธรรมานุศิษฏ์. (2518). **ธาตุปฏิบัติปิกา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ลิขิต บุญละคร (2563). “วิเคราะห์พัฒนาการแห่งพลังศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย”. **วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย**. 2 (1) : 40-46.